

Univerzita Karlova
Právnická fakulta
nám. Curieových 901/7
116 40 Praha 1

Oponentský posudek disertační práce Mgr. Heleny Skalské „Ochrana slabší smluvní strany a mezinárodní právo soukromé“

Na základě rozhodnutí děkana Právnické fakulty Univerzity Karlovy jsem byl ustanoven oponentem disertační práce disertantky Mgr. Heleny Skalské na téma „Ochrana slabší smluvní strany a mezinárodní právo soukromé“. K oponentuře mi byla předložena jmenovaná disertační práce, kterou disertantka zpracovala pod vedením školitele prof. JUDr. Moniky Pauknerové, DrSc., o celkovém rozsahu 160 stran.

Aktuálnost tématu

Téma je mimořádně aktuální, neboť mezinárodní právo soukromé je nerozlučně spjato s probíhající globalizací světové ekonomiky. Této globalizaci musí čelit i ti, které právo označuje jako slabší stranu.

Náročnost tématu

Jedná se o náročné téma, které v sobě spojuje nutnost znalosti různých právních odvětví i jejich teoretických východisek. Náročnost tématu je zvýšena tím, že právní úprava této otázky nemá jasnou koncepci, je torzovitá a fragmentovaná. Vědeckými metodami, které se nabízejí při zpracování tématu, jsou analýza, komparace, a nejnáročnější metodou při zpracování tohoto tématu je syntéza.

Hodnocení práce

Práce zevrubně popisuje jednotlivé právní úpravy týkající se dané problematiky, a to nikoli sektorově, ale z hlediska použité metodologie právní úpravy. Tento přístup je správný a je nutno ho ocenit. Je vidět, že disertantka přistoupila ke zpracování práce a aplikaci vědeckých metod plánovitě a že ovládá teorii vědy i v praktické rovině. V práci je ponejvíce zastoupena analýza a metoda komparatistická.

Pokud jde o výběr a aplikaci vědeckých metod, disertantka metody vědecké práce ovládá a umí je správně aplikovat. Práce je logicky vystavěna. Určitou slabinou práce je to, že práce neobsahuje důvody fragmentárnosti právní úpravy této problematiky, které jsou jednak právní a jednak politické. Disertantka v práci zaujímá vlastní názory a vyjadřuje vlastní odborná stanoviska k názorům vyjádřeným v odborné literatuře.

Disertantka prokázala přehled o systematice práva Evropské unie, do jehož rámce jednotlivé úpravy mezinárodního práva soukromého ve vztahu k ochraně slabší strany velmi fundovaně zařazuje.

Princip smluvní autonomie je jedním ze základních kamenů mezinárodního soukromého práva, včetně mezinárodního procesního práva. Práce se proto zabývá celkem logicky zejména mezinárodním soukromým právem v evropském kontextu. Evropští tvůrci práva však

nemají k otázce ochrany slabší strany koherentní a koncepční přístup, což způsobuje mnohé problémy.

Z práce je patrné, že snaha o unifikaci mezinárodního práva soukromého na evropské úrovni není zatím příliš úspěšná. V otázce ochrany slabší strany dosáhlo mezinárodní právo soukromé pouze parciální úpravy zaměřené zejména na stanovení jurisdikce, výkon rozhodnutí a volbu práva, což disertantka správně zdůrazňuje.

Mezinárodní právo soukromé musí být vytvářeno na mezinárodní nebo nadnárodní úrovni, neboť tak slouží svému účelu lépe, než pokud vzniká na národní úrovni. Může být totiž více efektivní v překonávání právní nejistoty spojené s přeshraničními transakcemi. V důsledku fragmentace právní úpravy však evropští tvůrci práva často ztrácejí přehled o regulacích v jiných právních odvětvích a přijímají různé normy, které mají řešit ten samý problém. I tuto nepřehlednost práce odráží.

Evropští tvůrci práva přemýšlejí sektorově a výsledek jejich práce je úzce zaměřen na vybrané slabší strany, a to bez obsáhlejší koncepce spojené s ochranou slabší strany před nebezpečím smluvní autonomie. Smluvní autonomie umožňuje účastníkům mezinárodních transakcí uspořádat jejich právní poměry na základě seburčení. To je charakterizováno volbou práva a volbou místa soudu, což je integrální součástí mezinárodního práva soukromého. Odlišnou úpravu má mezinárodní právo soukromé pouze pro zákazníky, cestující, zaměstnance, účastníky pojistných poměrů a některé věřitele. Právní předpisy označují výše uvedené osoby za slabší, ale zdroj této zvláštní slabosti neurčují. Ani při ochraně těchto slabších stran však není mezinárodní právo soukromé koherentní.

Zůstává nevysvětleno, proč jsou ostatní slabší strany, jako např. nájemci nebo franchisanti, z ochrany před smluvní volností vyjmuty. Odpověď na tuto otázku však nepřináší ani předložená práce.

V některých případech evropští tvůrci práva při ochraně slabší strany volí metodu úplného vyloučení smluvní autonomie, a tudíž do značné míry vylučují smluvní svobodu. To se týká jak možnosti volby práva, tak možnosti volby místa rozhodování sporů. Tak je například upravena ochrana zákazníků v otázce náhrady škody, což znamená, že si zákazníci nemohou zvolit aplikovatelné právo předtím, než škoda vznikne. Stejně tak to platí pro nekalosoutěžní delikty a porušení práv z duševního vlastnictví. V tomto případě však není tento nástroj použit na ochranu slabší strany, ale jako výraz nezbytného důsledku teritoriálního principu hmotného práva, které upravuje právo duševního vlastnictví. Právo na výživné ovládá stejný princip, tedy princip úplného vyloučení smluvní autonomie, a to i v otázce místa rozhodování sporů.

Druhý přístup evropských zákonodárců spočívá nikoli v úplném vyloučení smluvní autonomie, ale v jejím podstatném omezení. S tímto přístupem se setkáváme při smluvních vztazích v dopravě a pojištění. I této problematice se disertantka věnuje. V tomto případě má tedy mezinárodní právo soukromé chránit cestující a účastníky pojistných poměrů před právním řádem určitého státu.

Konečně třetím přístupem evropských tvůrců práva je omezení důsledků volby práva a místa rozhodování sporů. Tato úprava je například zvolena při ochraně zákazníků a zaměstnanců a omezuje důsledky volby práva tím, že staví, že tato volba nemůže zákazníky nebo zaměstnance zkrátit na právech, které jsou stanoveny kogentními normami, které by byly aplikovatelné, pokud by nebyla volba práva provedena. Při každém sporu je tedy nutno

zkoumat, který právní režim je pro zákazníka nebo zaměstnance výhodnější. Důvodem této úpravy však není ochrana slabší strany, ale ochrana strany, která nemohla prosadit volbu práva. V některých případech je volba práva platná, pokud se zvolené právo liší od aplikovatelného práva pouze nepodstatně.

Výše uvedené je dokladem toho, že ochrana slabší strany v mezinárodním právu soukromém v rámci Evropské unie není postavena na pevných teoretických základech a z tohoto důvodu je poněkud netransparentní, vnitřně rozporná a nemá žádnou koncepční vizi. Bylo by nicméně zajímavé, pokud by se disertantka této vizi ve své práci věnovala.

Použitá literatura je bohatá a vyčerpávající, stejně tak jako judikatura. Práce je shromážděním literatury a judikatury k danému tématu, a tyto prameny jsou vědecky zhodnoceny a zkoumány.

Grafická úprava a jazykové a stylistické zpracování práce jsou na velmi dobré úrovni. Je třeba ocenit mimořádnou pečlivost a preciznost, kterou vynaložila disertantka při analýze jednotlivých předpisů, jednotlivých institutů a jejich odlišností. Zejména je třeba vyzdvihnout práci disertantky s literaturou, kterou používá v hojné míře, tuto literaturu umí správně používat a citovat z ní. Za pozornost stojí i poznámka, že s malými výjimkami se jedná takřka výlučně o literaturu cizojazyčnou. V rámci celkového hodnocení disertační práce lze uvést, že se jedná o kompaktní, přehlednou, analytickou a pečlivě zpracovanou práci, která je obsahově bohatá a po formální stránce vyčerpávající.

Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

Jaké jsou hlavní tendence ochrany slabší strany v právních řádech evropských států?

Doporučení práce k obhajobě:

Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze, dne 16. 3. 2019

doc. JUDr. Aleš Rozehnal, Ph.D.